

Marek Saj

Doktorat Ks. Adama Kałduńskiego

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 52/3-4, 462-467

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Zakończenie rozprawy stanowią wnioski oraz refleksje związane z jej problematyką. Całościowa analiza zagadnienia pozwoliła Autorce na stwierdzenie, iż najważniejszym i najbardziej charakterystycznym elementem życia zakonnego jest życie braterskie we wspólnocie. Stąd refleksja naukowa nad jego istotą, potrzebą i znaczeniem, dokonana także w oparciu o nauczanie Magisterium Kościoła.

Recenzenci rozprawy habilitacyjnej s. dr Bożeny Szewczul zgodnie ocenili, że Autorka dobrze i wiernie zrealizowała swe zamierzenia badawcze, zwracając uwagę zwłaszcza na imponujący zakres wykorzystanej literatury oraz źródeł archiwalnych i obcojęzycznych znajdujących się w większości w archiwum Kongregacji Instytutów Życia Konsekwowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego. Podkreślili, że rozprawa jest opracowaniem nowym, rozwiązującym aktualne problemy, samodzielnym i twórczym. Jednocześnie ukazuje dalsze ewentualne kierunki badań oraz przedstawia propozycje rozwiązań zarówno prawnych jak i faktycznych.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, biorąc pod uwagę pozytywną ocenę rozprawy habilitacyjnej i całego dorobku naukowego Habilitantki oraz wynik kolokwium habilitacyjnego, podjęła uchwałę w sprawie nadania s. dr Bożenie Szewczul stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

Urszula Nowicka

DOKTORAT KS. ADAMA KAŁDUŃSKIEGO

Dnia 23 czerwca 2009 roku na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie odbyła się publiczna obrona pracy doktorskiej Ks. mgr. Adama Kałduńskiego, absolwenta wyżej wymienionego Wydziału. Doktorant przedłożył Radzie Wydziału rozprawę pt. „*Wykluczenie godności sakramentalnej małżeństwa w doktrynie i orzecznictwie rotalnym pod rządami Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.*” Praca doktorska została napisana na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW pod kierunkiem Ks. prof. UKSW dr. hab. Gintera Dzierżona. Recenzentami rozprawy byli: Ks. prof. dr. hab. Stanisław Paździor, z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II oraz Prodziekani Wydziału Ks. prof. UKSW dr. hab. Henryk Stawniak.

Doktorant w swojej autoprezentacji rozprawy doktorskiej wskazał na kilka podstawowych założeń swoich badań. Na samym początku zwrócił uwagę na przyczyny jakie skłoniły go do podjęcia tego tematu. Zaznaczył więc, że Kościół katolicki, dostrzegając wartość małżeństwa jako naturalnej instytucji, uznaje jednocześnie

małżeństwo pomiędzy ochrzczonymi za jeden z siedmiu sakramentów. Prawodawca kościelny w kilku miejscach Kodeksu Prawa Kanonicznego mówi o kontraktualnej i sakramentalnej naturze chrześcijańskiego małżeństwa. W kan. 1055 § 1 podkreśla, że „to przymierze pomiędzy ochrzczonymi zostało podniesione przez Chrystusa Pana do godności sakramentu”. W paragrafie zaś drugim tego kanonu, Ustawodawca deklaruje, że małżeństwo zawierane przez dwie ważnie ochrzczone osoby zgodnie z normami prawa jest ipso facto sakramentem. Natomiast w kan. 1056 sakramentalność małżeństwa jest określona jako dodanie szczególnej mocy do istotnych przymiotów: jedności i nierozzerwalności w chrześcijańskim małżeństwie. Pomimo tego, że wiara w godność sakramentalną małżeństwa ochrzczonych jest zawarta zarówno w nauczaniu, jak i legislacji Kościoła katolickiego, pojawiają się jednak w tej kwestii wątpliwości i pytania, zadawane przez teologów i kanonistów. Mianowicie, czy jest to jeszcze prawda dla wszystkich chrześcijan? Czy nauczanie Kościoła o sakramentalnej naturze małżeństwa ma nadal znaczenie? Co dzieje się w rzeczywistości małżeństwa, kiedy obydwie osoby zawierające małżeństwo nie wierzą w jego sakramentalność lub też nie akceptują nauczania Kościoła w tej materii? Z powodu tego, że nauczanie Kościoła na temat sakramentalnej natury małżeństwa wpisuje się w jego kanoniczną ważność, przekonanie co do kwestii kondycji duchowej osób zawierających małżeństwo mogłoby mieć poważne konsekwencje dotyczące owej ważności. Analizy naukowe jak i doświadczenia płynące z pracy duszpasterskiej prowadzą do stwierdzenia, że w relacjach interpersonalnych nie ma miejsca ani dla świętości, ani dla nieegoistycznych zobowiązań. Tradycyjne wartości, takie jak rodzina, dobro wspólne, długotrwałe zobowiązania są szybko opanowywane przez dążenia, które są diametralnie od nich różne. Zjawisko to sprawia, że w dzisiejszym świecie rośnie liczba osób ochrzczonych niewierzących w sakramentalność małżeństwa oraz że nie istnieje wspólne przeświadczenie o nadprzyrodzonym wymiarze przymierza małżeńskiego pomiędzy ochrzczonymi.

W dalszej części autoprezentacji Doktorant zaznaczył, iż taka sytuacja ma swoje konsekwencje praktyczne w dziedzinie prawa kościelnego, kiedy osoby ochrzczone niewierzące oraz niemające żadnych kontaktów ze wspólnotą katolicką przychodzą do kancelarii parafialnej, prosząc o kanoniczne zawarcie małżeństwa. Zdarza się, że czynią to tylko z przyczyn społecznych lub kulturowych, czasami będąc w błędzie lub nawet pozytywnie odrzucając wymiar sakramentalny chrześcijańskiego małżeństwa. Opierając się na nauczaniu Soboru Watykańskiego II, zgodnie z którym sakramenty nie tylko zakładają wiarę, lecz za pomocą słów i rzeczy ją podtrzymują, umacniają i wyrażają, można by zastanawiać się, czy takie osoby są w stanie zawrzeć ważne małżeństwo, czyli przyjąć sakrament małżeństwa? Na tle dyspozycji zawartej w kan. 1055 pojawiają się też pytania: czy zwykły fakt ważnego chrztu dwóch osób konstituuje fundament sakramentu małżeństwa? Czy sakramental-

ne i kontraktualne aspekty małżeństwa pomiędzy dwiema ochrzczonymi osobami są nierozdzielne i tożsame? Czy osobista wiara osób zawierających małżeństwo jest konieczna do ważnego celebrowania sakramentalnego małżeństwa? Zasygnalizowane wątpliwości nabierają szczególnej mocy, jeśli spojrzeć się na sytuację protestantów, którzy ważnie przyjęli sakrament chrztu i zawierają małżeństwo w klimacie braku wiary w godność sakramentalną małżeństwa ze strony jednostek oraz samych wspólnot kościelnych. Kościół katolicki uznaje takie małżeństwa za ważne oraz za sakramentalne.

Postawione wątpliwości doprowadziły Doktoranta do wniosku, że podjęcie tematu wykluczenia sakramentalnej godności małżeństwa mogłoby rzucić światło na pewne rozwiązania praktyczne. W prezentowanej pracy zastanawia się więc on nad ważnością małżeństwa, które jest zawierane przez dwoje ochrzczonych, którzy spełniliby wszystkie wymagania, jakie są przewidziane z punktu widzenia zdolności i formy, a także wyraziliby zgodę naturalnie wystarczającą, ale której towarzyszyłoby ze strony przynajmniej jednego z kontrahentów odrzucenie sakramentalności małżeństwa chrześcijańskiego. Główną tezę rozprawy doktorskiej można więc sprowadzić do pytania: „Czy i w jakich warunkach odrzucenie godności sakramentalnej spowodowałoby niewystarczalność konsensu, a przez to nieważność małżeństwa?”

W opracowaniu niniejszej kwestii Doktorant posłużył się jako materiałem źródłowym dokumentami, wyrokami i publikacjami wydawanymi od 1983 roku, czyli po promulgacji Kodeksu Prawa Kanonicznego Jana Pawła II. Głównymi źródłami dla rozważań podjętych w pracy stały się wyroki rotalne. Naczelne miejsce zajmują także dokumenty Urzędu Nauczycielskiego Kościoła oraz interpretacje i przemyślenia tych autorów, których stanowiska składają się na doktrynę kanonistyczną omawianę w rozprawie materii.

Doktorant w swojej rozprawie doktorskiej posłużył się metodą dogmatyczno-prawną oraz metodą analityczno-syntetyczną. Z dostępnych materiałów wydo był to wszystko, co odpowiadało tematowi pracy, a następnie dokonał analizy semantycznej, komparatystycznej oraz strukturalnej. Po przeanalizowaniu źródeł i literatury, dokonał syntetycznego ujęcia wniosków, wpływających z dokonanych rozważań.

Praca Ks. mgr Adama Kałduńskiego składa się ze Spisu treści (s. 2); Wstępu (s. 3-12); czterech rozdziałów, które otrzymały następujące brzmienie: Rozdział I: „Sakramentalna godność małżeństwa” (s. 13-73), Rozdział II: „Brak intencji zawarcia sakramentalnego małżeństwa a ważność związku małżeńskiego” (s. 74-151), Rozdział III: „Wykluczenie sakramentalnej godności małżeństwa w myśl kan. 1099 KPK?” (s. 152-227), Rozdział IV: „Wykluczenie sakramentalnej godności mał-

żeństwa w myśl kan. 1101 § 2 KPK” (228-278); Zakończenia (s. 279-284); Wykazu skrótów (s. 285-286) oraz z Bibliografii (s. 287-342).

Rozdział pierwszy skoncentrowany został wokół problemu: czym jest sakramentalna godność małżeństwa? Autor ujął to zagadnienie najpierw w aspekcie nadprzyrodzonego wymiaru sakramentalnej godności oraz wpływu łaski Bożej, która działa w każdym sakramencie. Bóg stworzył instytucję małżeństwa, wyposażając ją, niezależnie od woli ludzkiej, w przymioty, cele i prawa, o stałym i powszechnym charakterze. Natomiast pomoc i łaska, której Chrystus udziela małżonkom w sakramencie małżeństwa, przyczynia się do wzmocnienia jego przymiotów, czyli jedności i nierozzerwalności. Charakter ściśle sakramentalny urzeczywistnia się za każdym razem, gdy naturalny kontrakt zawierany jest przez osoby ochrzczone. Sakramentalność małżeństwa wypływa zatem z dwóch zasadniczych przesłanek, tzn. z ważnie przyjętego chrztu kontrahentów oraz z ważnie wyrażonego konsensu małżeńskiego. W rozdziale tym przeanalizowany został również problem: czy godność sakramentalna jest przymiotem czy też elementem małżeństwa? Autor w swojej analizie doszedł do wniosku, że próbując systematycznie ująć sakramentalność w kanonicznej strukturze małżeństwa, należy ją traktować w kategoriach istotnego elementu małżeństwa, gdyż przymioty małżeństwa są ściśle określone przez Prawodawcę kościelnego.

W rozdziale drugim z kolei Doktorant postawił pytanie: czy małżeństwo niewierzących chrześcijan, celebrowane w Kościele, z jakiegokolwiek przyczyny, jest automatycznie ważnym sakramentem? Autor zaznaczył, iż aby właściwie rozważyć to zagadnienie, najpierw należy podjąć kwestię nierozdzielności kontraktu i sakramentu w małżeństwie ochrzczonej. Sytuacja w świecie współczesnym spowodowała bowiem, że wielu autorów postulowało rewizję zasady nierozdzielności kontraktu i sakramentu, sugerując, iż nie przystaje ona do aktualnej sytuacji eklezjalnej. Jednak zasada nierozdzielności oraz tożsamości kontraktu i sakramentu nie budzi wątpliwości. Przyjęcie takiego stanowiska stało się podstawą dalszych rozważań, dotyczących intencji zawarcia małżeństwa sakramentalnego oraz zależności istniejącej pomiędzy wiarą kontrahenta, a wyrażaną przez niego zgodą małżeńską. Po zaprezentowaniu zagadnień fundamentalnych związanych z zawarciem sakramentalnego małżeństwa, takich jak wiara czy intencja nupturientów, w końcowej części tego rozdziału Autor zauważył, że na wokandę sądową trybunałów kościelnych trafiają coraz częściej sprawy, w których jeden lub obydwójce nupturientów na skutek utraty wiary, wykluczyli sakramentalność małżeństwa. To zagadnienie stało się również materiały rozstrzygnięć rotalnych.

Przedmiotem rozważań rozdziału trzeciego stał się błąd prawny determinujący wolę kontrahenta do przyjęcia jedynie małżeństwa niesakramentalnego, niweczący tym samym zgodę małżeńską. Substancjalnie, nie każdy błąd ma jednak wpływ na nieważność małżeństwa, stąd Autor zajął się najpierw pewną systematyzacją

rodzajów błędów, a dopiero potem kategorią błędu determinującego wolę, niweczącego konsens małżeński. W tej części rozprawy przedstawiona została również wykładnia kan. 1099. Dotyczy ona koncepcji braku wiary, ujętego w prawnych kategoriach błędu determinującego wolę, relację owego błędu do warunku *sine qua non*, próbę interpretacji kan. 1099 w nawiązaniu do kan. 1095. W swoich rozważaniach Autor zastanawia się także nad problematyką błędu co do sakramentalnej godności jako autonomicznego tytułu prawnego.

Czwarty rozdział pracy poświęcony został zagadnieniu wykluczenia sakramentalnej godności małżeństwa w myśl kan. 1101 § 2. W swoich rozważaniach Autor zastanawia się nad różnicą treściową pomiędzy terminami „wykluczenie” a „symulacja”. Twierdzi, że nie jest to tylko rozróżnienie terminologiczne, ale również treściowe. Termin „wykluczenie” bardziej jednoznacznie podkreśla wolitywną naturę aktu symulacji, tym samym odróżnia go od innych stanów psychiki oraz precyzyjnie określa, który moment całego mechanizmu procesu symulacyjnego powoduje skutek nieważności. Opierając się na istniejącej doktrynie oraz jurysprudencji dochodzi do wniosku, że jakkolwiek kontrakt i sakrament są od siebie nierozdzielne, to jednak z punktu widzenia psychologicznego możliwa jest ogólna wola zawarcia małżeństwa, przy jednoczesnym wykluczeniu jego sakramentalnej godności. W tym wypadku nie chodzi jednak o sprzeczność dwóch aktów woli, ile raczej, o pozytywny akt woli wykluczający, przeciwny ogólnemu sądowi intelektu w odniesieniu do małżeństwa. Dlatego w przypadku wykluczenia godności sakramentalnej małżeństwa mamy do czynienia bądź z symulacją całkowitą bądź z wykluczeniem istotnego elementu tegoż małżeństwa.

W zakończeniu Doktorant podsumował rozważania podejmowane w każdym z czterech rozdziałów, gdzie przedstawił również własne stanowisko w niektórych spornych kwestiach. Ponadto sformułował kilka postulatów i to zarówno na płaszczyźnie pastoralnej, jak i naukowej. Stwierdził, iż w zakresie troski duszpasterskiej Kościoła oprócz ważnego, ale i owocnego przyjęcia sakramentu małżeństwa, należałoby zwrócić jeszcze większą uwagę na przygotowanie do małżeństwa i to na etapie dalszym, bliższym jak i bezpośrednim, ze szczególnym uwydatnieniem wymiaru sakramentalnego małżeństwa ochrzczonych. Pamiętając o różnicy pomiędzy kanoniczną a liturgiczną formą zawarcia małżeństwa, pragnie zachęcić duszpasterzy do większej dbałości o przygotowanie celebracji zawarcia małżeństwa tak, aby znaki liturgiczne były czytelne i pobudzały wiarę kontrahentów. Odnośnie do naukowych postulatów badawczych, według Autora, cennym byłoby podjęcie zagadnienia dotyczącego związku normy kan. 1127 § 2, w którym Prawodawca zezwala na udzielenie dyspensy od formy kanonicznej w odniesieniu do małżeństw mieszanych z wykluczeniem sakramentalnej godności małżeństwa. Doktorant proponuje przeanalizowanie problemu: czy poważne trudności, które nie pozwalają zachować

formy kanonicznej nie są równoznaczne z uchyleniem się od zawarcia małżeństwa w jego wymiarze sakramentalnym?

Obydwa recenzenci wskazali pozytywne jak i negatywne walory dysertacji Ks. mgr Adama Kałduńskiego i w końcowych wnioskach ocenili ją jako odpowiadającą wymogom stawianym przez prawo rozprawie doktorskiej, tak pod względem merytorycznym jak i formalnym. Podkreślili też, że Autor dobrze zrealizował swe badawcze zamierzenia.

Rada Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW, biorąc pod uwagę wyniki egzaminu doktorskiego, walor naukowy przedłożonej pracy właściwy dla rozpraw doktorskich, opinie recenzentów oraz pozytywny wynik obrony, nadała Ks. Adamowi Kałduńskiemu stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa kanonicznego.

o. Marek Saj CSsR

**WYJAZD NA UKRAINĘ – DO LWOWA I KAMIENĆA PODOLSKIEGO
STUDENTÓW WYDZIAŁU PRAWA KANONICZNEGO UKSW
W WARSZAWIE – ŚLADAMI OGNIEM I MIECZEM – (23 – 26 X 2008 R.)**

W dniach 23–26 X 2008 r. odbył się wyjazd studentów Wydziału Prawa Kanonicznego UKSW z Warszawy na Ukrainę. W programie wycieczki znalazł się Lwów, Kamieniec Podolski, Chocim, Skała Podolska i Okopy Św. Trójcy. Pomysłodawcami i organizatorami wycieczki byli Małgorzata Dziduch – studentka IV roku WPK i ks. dr Jarosław Sokołowski – adiunkt WPK UKSW. Uczestnicy wyjazdu na Ukrainę, to w zdecydowanej większości studenci WPK UKSW. Wszystkich studentów biorących udział w wycieczce było 29 osób. Oto nazwiska uczestników: Aleksander Stępiak; Aneta Lewandowska; Grażyna Bernasiuk; Karolina Kądziała; Natalia Wiktorzak; Sandra Nowak; Agata Michniewska; Krzysztof Gajda; Jakub Przybyła; Anna Stobiecka; Katarzyna Stobiecka; Wiesław Wilczyński; Michał Warciński; Damian Blacha; Małgorzata Dziduch; Ewa Skwarczyńska; Michał Kowalczyk; Radosław Dzikliński; Grzegorz Cieślík; Tomasz Jaroć; Piotr Sulich; Krzysztof Trębicki; Tomasz Małeck; Paweł Ozdoba; Weronika Maliszewska; Katarzyna Czechowska; Piotr Mirosław Wojnarowicz; Aneta Koprojaniuk i ks. Jarosław Sokołowski – organizator wyjazdu WPK UKSW.

Pierwszy dzień - 23.10.2008 r.

W czwartek, tj. 23 października o godzinie 5.00 rano spod Sali Kongresowej Pałacu Kultury i Nauki wyruszyliśmy autokarem (Przedsiębiorstwa Turystycznego